

چگونگی طراحی آموزشی با استفاده از فیلم

سید میثم موسوی

تصویرگر

میترا دانشور

آموزشی انجام دهید. آنچه در ادامه می‌آید، برخی از مواردی است که در طراحی آموزشی به شما کمک می‌کند.

مواد و رسانه‌های آموزشی

به‌طور کلی، موضوعات فیلم‌ها، کتاب‌های داستان، رخدادهای وقایع پیرامونی دست‌مایه مناسبی برای ایجاد حیرت فلسفی یا انگیزه برای شروع بحث در حلقه‌های کندوکاو و اجتماعات پژوهشی و یا فرایند کاوشگری هستند. برخی از این مواد و

فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری مستلزم طراحی فعالیت‌های اصیل^۱ و مبتنی بر بافت فرهنگی-اجتماعی و تجربه‌های دست اول یادگیرندگان است. این فعالیت‌ها متکی بر پرسش‌های بازی هستند که امکان شکل‌گیری گفت‌وگویی معنادار میان معلم و یادگیرنده، و نیز یادگیرندگان با یکدیگر را فراهم می‌کنند. آنچه در بخش اول این راهنما آمد، نمونه‌هایی از طراحی آموزشی برای ایجاد فعالیت‌های اصیل یادگیری با استفاده از فیلم آموزشی بود. شما نیز می‌توانید برای سایر فیلم‌ها طراحی

به‌طور متوسط ۱۰ سانتی‌متر کوچک‌تر از آهوست. جیبیر جزء حیوانات تیزرو محسوب می‌شود و می‌تواند با سرعت ۸۰ کیلومتر در ساعت بدود. البته دویدن جیبیر بدون پرش صورت می‌گیرد. مهم‌ترین دشمن طبیعی این حیوان با توجه به سرعت بسیار بالا و محل زندگی، یوزپلنگ است. زیستگاه جیبیر در ایران شامل مناطق بیابانی است و این حیوان معمولاً تپه‌ماهورهای کوتاه و بوته‌زارهای بلند به دشت‌های صاف ترجیح می‌دهد.

اما رنگ موهایش در قسمت‌های شکم و کفل‌ها سفیدرنگ است. آهو روشن‌تر از جیبیر و به رنگ زرد شنی است. وزن جیبیر در حدود ۲۵ کیلوگرم می‌باشد. در جیبیر، جنس نر و ماده هر دو شاخ دارند؛ در صورتی که در آهو فقط جنس نر دارای شاخ می‌باشد. همچنین، شاخ‌های جیبیر بر خلاف آهو قوس زیادی به خارج ندارند و موازی یکدیگرند. انتهای آن‌ها هم به سمت جلو متمایل و خمیده است. ضمناً طول شاخ در جیبیر نر

تحقیق درباره گونه‌های حیوانی در حال انقراض ایرانی.

توصیه

در صورت لزوم، با استفاده از متن زیر کمی درباره جیبیر توضیح بدهید. حتی بیان یک جمله درباره جیبیر هم کافی است. «جیبیر بسیار شبیه به آهوست ولی از نظر جثه، رنگ و شاخ با آن تفاوت‌هایی دارد که تشخیص این دو را از یکدیگر امکان‌پذیر می‌سازد. جیبیر موهای کوتاه به رنگ زرد تیره متمایل به قرمز دارد»

وقتی به کودکان و نوجوانان امروزی توجه می‌کنیم می‌بینیم که از رسانه‌های چاپی فاصله گرفته و به رسانه‌های تصویری مانند فیلم و بازی‌های رایانه‌ای روی آورده‌اند. طبعاً نظام آموزشی نیز نمی‌تواند نسبت به این تغییر بی‌اعتنا باشد

۹. داستان فیلم حاوی موقعیت‌هایی باشد که دیدگاه‌ها و مسائل فلسفی به‌طور غیرمستقیم در آن مطرح گردد و ضمن جذابیت بتواند سؤالات فکری ایجاد کند.

۱۰. ساختار تعقلی و ذهنی فیلم به‌گونه‌ای باشد که بیننده در حین تفکر و تعقل درباره‌ی عناصر موجود در آن (شخصیت‌ها، وقایع، روندها و ...)، لزوماً به عقاید و زیربنای فلسفی دست یابد.

۱۱. محتوا و پیام فیلم قابلیت ارتباط با تجارب زندگی روزمره‌ی کودکان را داشته باشد.

۱۲. جریان فیلم باید به انتقال تجارب، و ایجاد سؤالات و ایده‌هایی در ذهن مخاطب کمک کند.

پرسشگری معلم

در طراحی آموزشی با استفاده از فیلم، پرسشگری معلم نقشی محوری ایفا می‌کند. پرسش‌ها گام نخست در شروع یک گفت‌وگو با خود یا دیگران است. اصولاً طرح یک پرسش بدون هدف ممکن نیست. کار مهم، مشخص کردن هدف و سپس، یافتن پرسش‌های مناسب برای دنبال کردن آن است. این کار آن‌طور که به نظر می‌رسد، ساده نیست. برخی از انواع پرسش‌هایی که می‌توان آن‌ها را در فعالیت‌های یادگیری به کار گرفت، عبارت‌اند از:

- پرسش‌هایی که در آن‌ها از دانش‌آموز خواسته می‌شود سخن خود را روشن تر بیان کند؛
- پرسش‌هایی که در آن‌ها از دانش‌آموز خواسته می‌شود استدلال‌ها و شواهد خود را بیان کند؛
- پرسش‌هایی که باعث کشف دیدگاه‌های مختلف یک یا چند نفر درباره‌ی یک موضوع می‌شوند؛
- پرسش‌هایی که پیامدهای یک نظر و روابط و علل آن را

رسانه‌ها از قابلیت زیادی برای پرورش تفکر برخوردارند. از سوی دیگر، وقتی به کودکان و نوجوانان امروزی توجه می‌کنیم می‌بینیم که از رسانه‌های چاپی فاصله گرفته و به رسانه‌های تصویری مانند فیلم و بازی‌های رایانه‌ای روی آورده‌اند. طبعاً نظام آموزشی نیز نمی‌تواند نسبت به این تغییر بی‌اعتنا باشد. انتخاب رسانه‌ها و مواد آموزشی مناسب نیازمند استفاده از معیارهایی است. در ادامه، به برخی معیارهای انتخاب فیلم آموزشی مناسب اشاره می‌شود.

معیارهای انتخاب فیلم

۱. جریان فیلم باید انگیزه و حیرت ایجاد کند و تفکر و تخیل کودک را تحریک نماید.
۲. تا حد امکان زمان فیلم کوتاه باشد؛ چرا که بیشترین وقت کلاس باید به تحلیل محتوای فیلم اختصاص یابد.
۳. محتوای فیلم شامل حداقل دو موقعیت باشد تا امکان مقایسه‌ی شباهت‌ها، تفاوت‌ها و تشخیص رابطه‌های دو موقعیت را به دانش‌آموزان بدهد.
۴. برخی موضوعات در محتوا قابلیت طبقه‌بندی داشته باشند؛ یعنی موقعیت‌ها، شخصیت‌ها و وقایع را بتوان براساس دلایلی طبقه‌بندی کرد. اگر محتوای فیلم امکان طبقه‌بندی‌های متفاوت را ارائه دهد مناسب‌تر است.
۵. محتوای فیلم به‌گونه‌ای باشد که دانش‌آموز را به انطباق الگوهای اطلاعات اخذ شده از یک موقعیت به موقعیت‌های دیگر، که در آن‌ها همان نوع اطلاعات به کار گرفته می‌شود، قادر سازد.
۶. در محتوای فیلم موقعیت‌هایی وجود داشته باشد که امکان قضاوت ارزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کند.
۷. فیلم دارای مفاهیم و موضوعاتی باشد که آن را از دیگر فیلم‌ها متمایز سازد.
۸. فیلم‌ها مشتمل بر موضوعات یا حوادث متمرکز باشد و برای دانش‌آموزان جذاب و بحث‌انگیز باشد.

تعجب، محل اصلی زندگی‌اش در کویر، تقریباً عاری از وجود این حیوان شده است؛ به‌طوری که در شرق استان کرمان تقریباً منقرض شده و حداکثر ۱۰ تا ۱۵ رأس از آن در شرق کرمان دیده می‌شود. شکار چیان غیرمجاز همیشه به فکر شکار این حیوان هستند. در کنار شکار چیان، به سبب خشک‌سالی که در طبیعت کرمان، به خصوص در شرق این استان، مشکلی بسیار جدی است، گیاه و آبی برای زندگی این حیوان وجود ندارد.»

آهو گله‌های بزرگ تشکیل نمی‌دهد. به شدت انسان‌گریز است و در مناطق خشک‌تر زندگی می‌کند، اما این حیوان زیبا به رغم توانمندی‌های حیرت‌آورش این روزها در دست شکارچیان و در تنگنای ناشی از خشک‌سالی گرفتار شده است. هم‌اکنون بیشترین جمعیت این حیوان در مناطق محافظت شده یافت می‌شود. در بهترین حالت در این مناطق، که حیوان مورد حمایت است، حداکثر ۴۰۰ رأس از آن وجود دارد اما در کمال

پراکندگی آن در ایران در نیمه‌ی جنوبی کشور و حاشیه‌ی کویرهای ایران است. محل زندگی جبیر در ایران سیستان و بلوچستان، و کویر مرکزی و لوت از منطقه‌ی حفاظت‌شده‌ی توران تا پارک ملی کویر، اصفهان، کرمان، لارستان، جزیره‌ی لاوان و سایر نقاط جنوبی ایران می‌باشد. جبیر حیوان پرتاقی است و شرایط مناطق کویری را به خوبی تحمل می‌کند. به آب کمی نیاز دارد و آب مورد نیاز خود را از گیاهان تأمین می‌کند. مثل

نوع پرسش	مثال
پرسش‌های جوینده و وضوح	می‌توانی توضیح بیشتری بدهی؟ می‌توانی با مثال، توضیح خود را کامل کنی؟ آیا منظور شما این است که ...؟ آیا فکر می‌کنید این مورد مانند آن یکی است؟
پرسش‌هایی در مورد استدلال‌ها و شواهد	چرا این‌طور فکر می‌کنی؟ چه دلیلی برای این نظر خود داری؟ شواهد شما برای این ادعا چیست؟ آیا این بدین دلیل است که ...؟ آیا شواهد برای قضاوت کافی است؟
پرسش‌هایی که باعث کشف دیدگاه‌های مختلف می‌شوند	نظر شما در این مورد چیست؟ آیا به‌گونه‌ای دیگر هم می‌توان به این مورد (مسئله، واقعه، پدیده، و ...) نگاه کرد؟ آیا دیگران هم مانند شما فکر می‌کنند؟ آیا با آنچه دیگران گفته‌اند موافقی؟ دلیل مخالفت شما چیست؟ آیا کسی نظر دیگری دارد؟ آیا دیدگاه‌های مختلف را بررسی کرده‌ای؟
پرسش‌هایی که مفاد و پیامدها را می‌آزمایند.	وقایع چه رابطه‌ای با هم دارند؟ چه چیزی باعث شد این اتفاق بیفتد؟ چه خواهد شد اگر ...؟ از آنچه گفتی، چه نتیجه‌ای به دست می‌آید؟
پرسش‌هایی در مورد یک پرسش یا گفت‌وگو	آیا می‌توان این پرسش را به‌صورت دیگری مطرح کرد؟ آیا می‌توان این پرسش را به چند پرسش دیگر تبدیل کرد؟ آیا در این پرسش اصل موضوع مطرح شده است؟

استفاده از این نوع پرسش‌ها حین گفت‌وگو درباره محتوای فیلم، به همه دانش‌آموزان کمک می‌کند که در بحث مشارکت کنند و یادگیری خود را توسعه دهند. در جدول صفحه بعد برای هر یک از این نوع پرسش‌ها مثال‌هایی ارائه شده است.

فرایند و مراحل یاددهی - یادگیری با استفاده از فیلم و سایر رسانه‌های آموزشی

مراحل یاددهی - یادگیری با استفاده از فیلم آموزشی یا سایر رسانه‌ها به شرح دو مدل زیر است. فرایند یاددهی - یادگیری با طرح موضوع با استفاده از رسانه‌هایی مانند فیلم، بازی، تصویر، شعر و آزمایش شروع می‌شود.

* پی‌نوشت

1. Aauthentic learning activity

می‌آزمایند و در آن‌ها از دانش‌آموز خواسته می‌شود که نتایج یک نظر یا روابط بین وقایع و پدیده‌ها را توضیح دهند؛

- پرسش‌هایی درباره یک پرسش یا گفت‌وگو، که در آن‌ها از دانش‌آموز خواسته می‌شود پرسش یا گفت‌وگو را به صورت دیگری طرح کند. این نوع پرسش به روشن‌سازی جنبه‌های مختلف موضوع یا طرز تلقی دانش‌آموز کمک می‌کند.

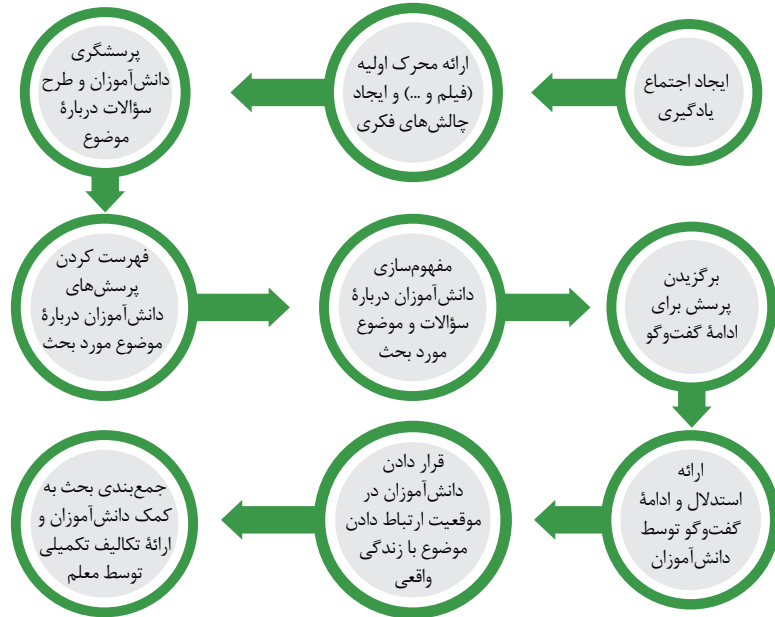
مدت زمان فیلم: ۴ دقیقه و ۵۰ ثانیه
گروه مخاطب: دانش‌آموزان دوره‌های متوسطه اول و دوم
زمان پیشنهادی برای اجرای فعالیت: ۷۰ دقیقه
فرایند اجرا: پس از نمایش پس از نمایش فیلم، سؤالات زیر را برای گفت‌وگو در کلاس مطرح کنید.
● دریافت شما از این فیلم چیست؟
● پایان فیلم چه دیدگاه‌هایی را القا می‌کند؟

نام کارگردان: پائول اوژن دنود، ژولیاشی، لوقن دسق، آلیس لوقن
نام کشور: فرانسه
خلاصه داستان: در آپارتمان‌های نمکی بونویل صدای غرش موتورها از راه دور قابل شنیدن است ایکاروس شامپانزه پشت فرما است در تلاش خود را به خرج می‌دهد تا از محدودیت سرعت خارج شود با وسایل نقلیه نمادین و به طور فرآینده قدرتمند ایکاروس تلاش خواهد کرد که به حداکثر سرعت ۴۰۰ مایل در ساعت برسد.

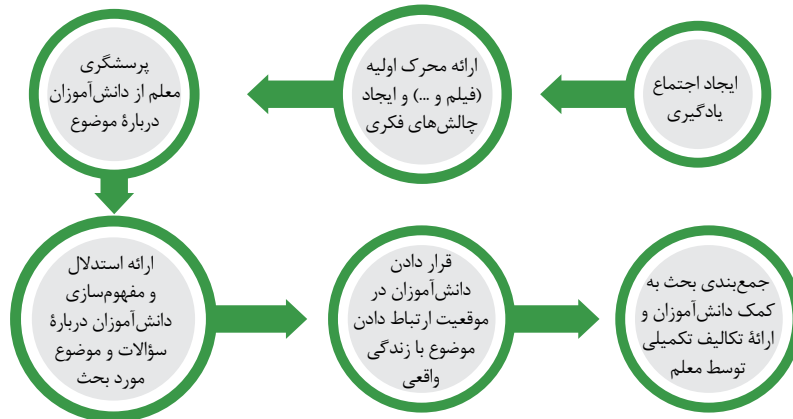
۴۰۰ متر بر ساعت

مدل ۱

مدل ۲

فیلم را با دو مضمون ۱. تلاش برای رسیدن به هدف، و ۲. رابطه انسان و فناوری یا تأثیر فناوری بر زندگی انسان می‌توان تحلیل کرد. در سؤالات بالا نیز این هر دو جنبه مورد توجه قرار گرفته‌اند اما ممکن برای هر مضمون، یک جلسه وقت لازم باشد. از این فیلم می‌توان برای آموزش مفاهیم متن، زیر متن و فرامتن در ساعت آموزش کتاب «تفکر و سواد رسانه‌ای» استفاده کرد.

شرایط و زمان و مکانی قابل پیروی است؟ چرا؟ پاسخ خود را با ذکر مثال بیان کنید.

- به نظر شما، آیا این فیلم درباره رابطه انسان و فناوری نیز پیامی دارد؟
- این پیام مثبت است یا منفی؟
- مثبت یا منفی بودن دیدگاه ما نسبت به فناوری به خود آن فناوری مربوط است یا به شرایط کاربرد آن؟ پاسخ خود را با ذکر مثال بیان کنید.

توصیه

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید، این

- شما با کدام دیدگاه موافقت می‌کنید؟ چرا؟ (برخی از دانش‌آموزان معتقدند که فیلم می‌گوید برای رسیدن به هدف باید تا حد ممکن تلاش کرد. برخی دیگر معتقدند که اگر سازنده فیلم می‌خواست این را بگوید، پایان آن این‌گونه نبود؛ او می‌خواهد بگوید برای رسیدن به برخی اهداف نباید تلاش کرد؛ چون باعث نابودی می‌شوند و ...)
- آیا این دیدگاه که برای رسیدن به هدف باید تا حد ممکن تلاش کرد، در هر